

Tábor v Hodoníně u Kunštátu

Hodonín u Kunštátu, okr. Blansko, Jihomoravský kraj
1940–1950

0,1 km

Navigační bod: N 49°30'27.66", E 16°25'9.91" (tábor).

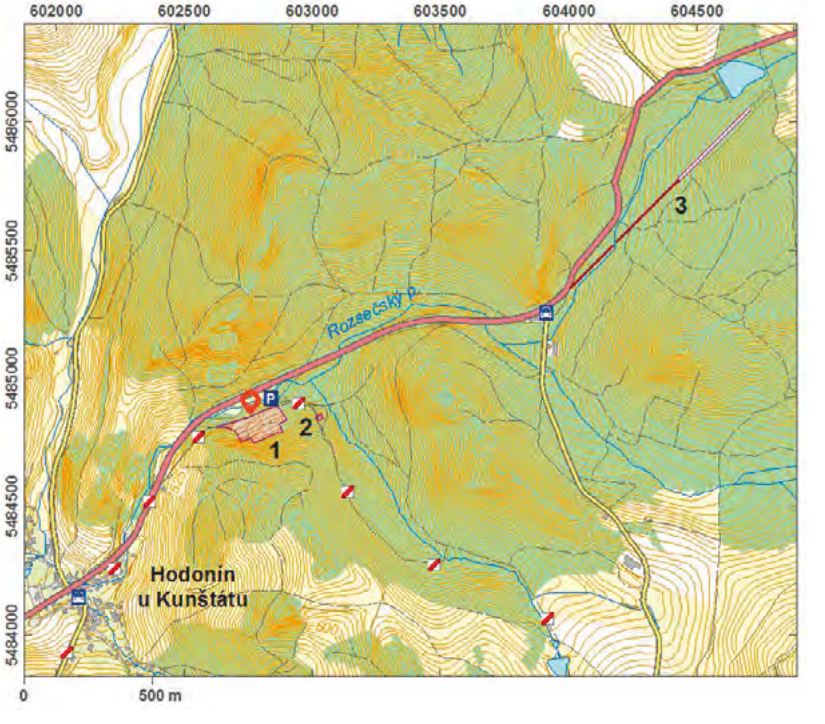
↑ *Lesní hřbitůvek internovaných obětí v táboře. Foto A. Knechtová 2015*

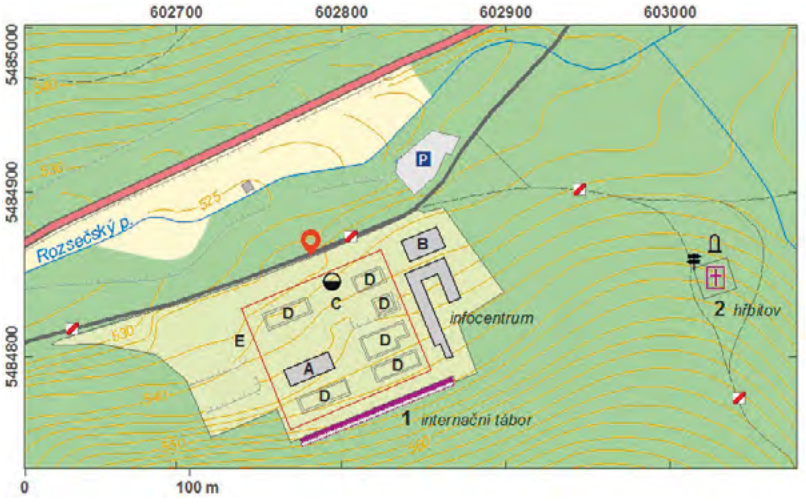
Přístup: Od autobusové zastávky pěšky po červené turistické značce přibližně 1,1 km k táboru (hřbitov – 1,3 km), parkování je možné přímo u památníku.

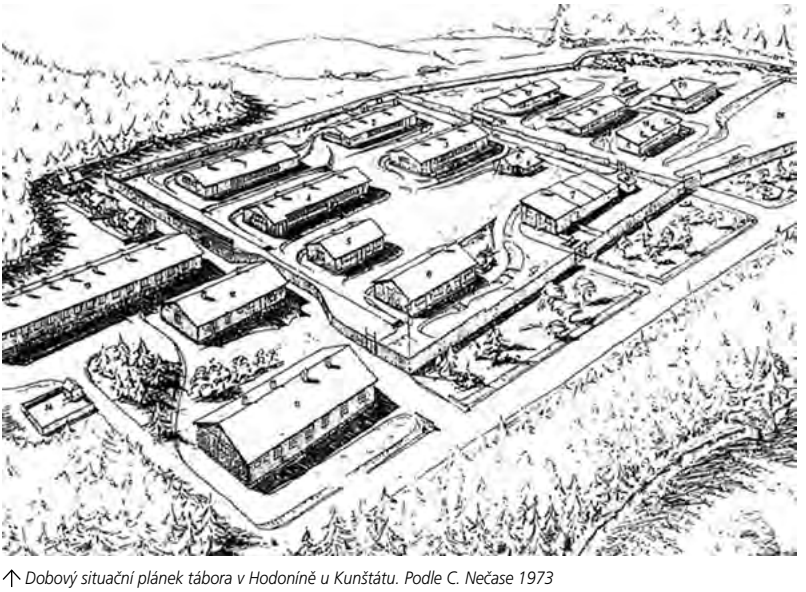
Význam: Doklad bývalého protektorátního i poválečného tábora, památník pro uctění všech obětí internace.

Historie: V zalesněné části východně od obce byly v srpnu roku 1940 položeny základy kárného pracovního tábora (**1**), který byl do roku 1942 využíván k internaci zdravých mužů starších 18 let, kteří se vyhýbali práci a nemohli prokázat, že si řádným způsobem zajišťují obživu. Byl zřízen k účelu výstavby dálkové silnice (mezi Plzní a Moravskou Ostravou) ve vymezeném úseku mezi obcemi Hodonín a Rozseč. Část kárnců tvořili Romové (zpravidla 10–25 %), ale tábor nebyl určen výhradně jim. Tábor tvořily od června 1941 tři velké barákové stavby, z nich každá mohla pojmout až 100 osob, a v březnu 1942 byl transformován do podoby sběrného tábora. I ve sběrném táboře byli soustřeďováni pouze muži, ženy mohly být drženy pouze v donucovacích pracovnách. S platností od 1. srpna 1942 zde pak vznikl cikánský tábor a do prosince 1943 v něm byli soustřeďováni jednotlivci i celé rodiny romského původu, tedy i děti, ženy, nemocní a staří lidé. V táboře bylo internováno přes 1300 Romů, přičemž řada z nich zemřela vlivem těžkých podmínek a na následky epidemie břišního tyfu a byla pohřbena na nedalekém hřbitůvku (**2**). Většina z nich však byla deportována hromadnými transporty do koncentračního tábora v Osvětimi. První z nich se uskutečnil 7. prosince 1942 (tzv. transport asociálů), kdy z Hodonína odjelo 78 převážně starších Romů. Klíčový transport takřka

750 vězňů z Hodonína odjížděl 21. srpna 1943. Po tomto odsunu zbylo v táboře jen pár jednotlivců, kteří byli předáni kriminálnímu oddělení policejního ředitelství v Brně a zařazeni do transportu „asociálů", který do Osvětimi dorazil 28. ledna 1944. Tábor mohl být tedy 1. prosince 1943 oficiálně zlikvidován. V roce 1944 sloužil vězňům pracovně-výchovného tábora. V zimě a na jaře roku 1945 se v areálu cvičili příslušníci wehrmachtu. V květnu a červnu 1945 zde byli ubytováni příslušníci jednotek rumunské armády a v létě roku 1945 tábor sloužil jako lazaret Rudé armády. Po skončení 2. světové války byl využit (v roce 1946) pro internaci části německého obyvatelstva, která nebyla schopna odsunu z poválečného Československa, zejména z důvodu vysokého věku nebo vážné nemoci. I tato etapa má své zemřelé, kdy většina z nich byla rovněž pohřbena na přilehlém hřbitůvku, pozůstatky dalších 32 zemřelých byly převezeny do Anatomického ústavu v Brně. V roce 1947 sloužil prostor jako letní tábor pro mládež vojenské správy. V letech 1949–1950 zde fungoval „převýchovný" *Tábor nucené práce* (TNP) pro politické odpůrce komunismu. V letech 1952–1955 byl využíván jako výcvikový a rekreační tábor sboru vězeňské stráže. Později se z tohoto prostoru stalo rekreační středisko Žalov, které využilo stávající barákové stavby, a jež bylo využíváno až do roku 2009, kdy byl pozemek odkoupen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. V roce 2011 byly Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského pověřeny vytvořením Památníku. Památník Hodonín u Kunštátu bude především prezentovat smutnou historii romského holocaustu v kontextu českých, resp. československých a evropských dějin. Připomene však i osudy dalších osob, které byly na tomto místě vězněny. Tábor je významný i díky dodnes zachovanému vězeňskému baráku, ve kterém byli internovaní nuceni žít. Podlaha jednoho nově rekonstruovaného domu byla v letech 2012 archeologicky zkoumána, poté byl barák upraven do původní podoby z doby tzv. cikánského tábora za 2. světové války. Dochovaný barák dozorců bude zrekonstruován v roce 2016. Pro účely expozice je v rekonstruovaném objektu vyhrazeno 6 místností, přičemž expozice v jednotlivých místnostech bude chronologicky odrážet vybavení a účel jednotlivých etap, kterými tábor prošel. Od léta roku 2015 do léta 2016 probíhá výstavba nové budovy –

↑ *Dobový situační plánek tábora v Hodoníně u Kunštátu. Podle C. Nečase 1973*

tzv. infocentra (umístěného mimo pietní plochu, nad rekonstruovanou budovou baráku dozorců), ve které bude umístěna stálá expozice nově vytvářeného Památníku. V areálu budou rovněž vyznačeny půdorysy dnes již neexistujících táborových budov dle dochované axonometrie z roku 1943. Ty budou v rámci budování Památníku vyrýsovány kamennou zídkou (**D**). Pietní plocha, tedy prostor bývalého tábora, bude ohraničena tyčemi v počtu odpovídajícím počtu zemřelých v táboře v letech 1940–1950 (**E**). Památník Hodonín u Kunštátu bude Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského zpřístupněn veřejnosti.

Popis: Původní kárný tábor tvořily pouze dřevěné baráky, z nichž tři velké sloužily k ubytování vězňů, ve čtyřech menších byl zabezpečován provoz. Postupně byl tábor rozšiřován. Po válce byly zbořeny nové zděné baráky mimo původní půdorys tábora a postupem doby byly vězeňské baráky modernizovány a přizpůsobeny ubytování a stravování pro rekreační účely. V tomto období byl v areálu vybudován bazén. V téměř nezměněném stavu se zachovaly pouze dva původní objekty tábora. Prvním z nich je dřevěný vězeňský barák (**A**), na situačním plánku označený č. 3, druhým je dřevěný barák (**B**), označený jako č. 11, sloužící původ-

ně jako správní budova tábora. *Archeologický výzkum odkryl pozůstatky interiéru dlouhého obytného domu a kamenné podsklepené stavby s terasovitou úpravou verandy nebo podezdívky, která byla využívána od 80. let 20. století jako smetiště rekreačního zařízení. Při průzkumu podlah po stržení baráku byly zaměřeny drobné kruhové jamky, jež lze interpretovat jako stopy po zapuštěných stojkách nábytku. Mezi podlahami byly v podsýpkách nalezeny mince z 60.–80. let minulého století a velké množství nálezů, které mohly patřit i do období internačního tábora. Ve svrchních vrstvách smetiště se nacházely zlomky předmětů z období fungování rekreačního zařízení. Pouze na jeho podlaze ležely pozůstatky starých tiskovin psaných švabachem, které mohly být součástí staré knihy, snad ze 17. století. Podlaha by mohla souviset se zánikem objektu ve 2. čtvrtině 20. století, kdy se zde nacházel kárný pracovní tábor. Výzkum 14 m hluboké studny (**C**) nepřinesl starší nálezy než z období fungování rekreačního tábora, což naznačuje, že byla průběžně čištěna. Její dno bylo zasekáno 40 cm do skalního podkladu. Nedaleko tábora se nachází malý dřevěným plotem ohrazený hřbitůvek internovaných obětí, na kterém jsou dodnes viditelné tři terénní vlny hrobů. Právě zde se konal první pietní akt v roce 1973, uspořádaný Svazem Cikánů-Romů. V současnosti se pietní shromáždění v místě tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu konají každoročně jako připomínka 21. srpna 1943, kdy byl z tábora vypraven nejpočetnější transport romských vězňů do vyhlazovacího koncentračního tábora Osvětim II – Březinka. Převážná část Romů z tohoto transportu v Osvětimi zahynula. Na katastru obce Louka, mezi obcemi Hodonín u Kunštátu a Rozseč nad Kunštátem, se dodnes v lesním porostu dochovalo v délce přibližně 1,2 km předpokládané těleso silnice (**3**), zčásti jako 9 až 11 m široký a mnohdy i přes tři metry vysoký násep a zčásti jako rovná cesta, která se zařezává do terénu. [**ak,ph**]

Literatura: Nečas 1973, 1974; Kos 2012, 2013.

Okolí:
(1) Louka (BK), zřícenina hradu Louka: N 49°31'55.09", E 16°25'50.63" (2,9 km).
(2) Štěpánov nad Svratkou (ZS), středověké sídliště a důlní díla Havírna: N 49°30'55.80", E16°21'40.57" (4,4 km).
(3) Osiky (BK), zaniklá středověká vesnice Přibyslavice: N 49°27'44.53", E 16°23'1.93" (5,5 km).

↑ *Prostor tábora se zachovaným barákem č. 3 a studnou před celkovou rekonstrukcí. Foto A. Knechtová 2014*